

Ujedinjeni narodi

Vanja Vasiljev Marchesi^{1,2}

¹ *Katedra za socijalnu medicinu i epidemiologiju, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci*

² *Katedra za javno zdravstvo, Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci*

Sažetak:

Ujedinjeni narodi (UN) je međunarodna organizacija koja je nastala kao odgovor na ratne i poslijeratne probleme tijekom odnosno nakon II. Svjetskog rata. Povelja UN-a potpisana je u listopadu 1945. godine od strane 51 članice. Članice UN-a su se potpisivanjem iste obvezale na očuvanje mira i sigurnosti, razvoju prijateljskih veza između nacija, promociji društvenog napretka kao i boljitka života i ljudskih prava. U radu je prikazana djelatnost, tijela, ciljevi te organizacije UN-a. U radu je prikazano i djelovanje UN-a u Republici Hrvatskoj s osvrtom na Domovinski rat.

Ključne riječi. Ujedinjeni narodi, Hrvatska, Domovinski rat

1. Uvod

Ujedinjeni narodi (UN) su međunarodna organizacija osnovana 24.10.1945. godine nakon II. Svjetskog rata. Navedeni datum je ujedno i Dan obilježavanja Ujedinjenih naroda. UN su tada činile 51 države koje su se obvezale na očuvanje mira i sigurnosti, razvoju prijateljskih veza između nacija te promociji društvenog napretka, boljitka života i ljudskih prava. Nakon Drugog svjetskog rata osnovna funkcija UN-a bila je očuvanje mira i sigurnosti te međunarodna suradnja (1). Povelja Organizacije potpisana je 26.06.1945. nakon prihvaćanja od 51 države članice, a stupila je na snagu u listopadu iste godine (2). Od 1945. godine UN je sudjelovao u mirovnim pregovorima u više od 170 sukoba koje su se u konačnici riješile mirnim putem, a inicijativom UN-a.

Danas UN čine 193 članice, a sjedište UN-a je u New Yorku.

Glavni organi UN-a su:

- Opća skupština;

- Vijeće sigurnosti
- Ekonomsko i socijalno vijeće;
- Međunarodni sud.

Opću skupštinu UN-a čine 193 zemlje članice (3). Ovo tijelo ima najviše nadležnosti te raspravlja o svim pitanjima iz osnivačke povelje, odlučuje o sastavu svih organizacija, proračunu, primanju novih članica i imenovanju Tajnika.

Vijeće sigurnosti je tijelo odgovorno za očuvanje mira i sigurnosti u svijetu. Sastoji se od pet stalnih članica koje čine Sjedinjene Američke države, Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska, Rusija i Kina te 10 promjenjivih članica koje bira Opća skupština na dvije godine. Poznato je i pod imenom „plave kacige“ obzirom da za potrebe očuvanja mira djeluju oružane snage te vojni i civilni promatrači.

Ekonomsko i socijalno vijeće kao tijelo Opće skupštine djeluje na područjima gospodarskih, socijalnih, kulturnih, humanitarnih, zdravstvenih i ostalim.

Međunarodni sud osnovan je 1945. godine poveljom UN-a. Djeluje u Haagu, a čini ga 15 sudaca koje bira Opća skupština i Vijeće sigurnosti na devet godina. Nadležnost Međunarodnog suda definirana je osnivačkom poveljom.

Tajništvo UN-a djeluje na rješavanju poslovanja UN-a, realizaciji političkih odluka i programa. Na čelu je Tajnik koji se bira na mandatno razdoblje od pet godina. Funkciju Glavnog tajnika trenutno obnaša Ban Ki Moon koji je izabran 1.01.2007. godine te je ponovo izabran 21.06. 2011. godine.

U sastavu UN-a djeluje 18 organa, fondova i programa, a neki od njih su UNICEF, UNHCR, FAO, UNESCO.

Ujedinjeni narodi imaju četiri glavna cilja:

- održavanje mira u svijetu
- razvoju prijateljskih odnosa između nacija
- poboljšanje uvjeta života siromašnih, smanjivanje gladi, bolesti i nepismenosti te poštivanje ljudskih prava i slobode
- biti centar za usklađivanje djelovanja u postizanju navedenih ciljeva

Najpoznatija djelovanja UN-a su održavanje i postizanje mira, sprječavanje sukoba te organizacija humanitarne pomoći za pogođena područja. Pored navedenog UN djeluje u cilju

postizanja održivog razvoja, zaštiti okoliša i izbjeglica, sprječavanja terorizma, pružanja pomoći u katastrofama, razoružanju, promociji demokracije, ljudskih prava i spolne jednakosti. Također djeluje na području ekonomskog i društvenog razvoja te javnog zdravlja, razminiravanju, povećanju proizvodnje hrane u svrhu sigurnijeg okruženja za buduće generacije (1).

2. Ujedinjeni narodi u Republici Hrvatskoj

Jedan od značajnih datuma u hrvatskoj povijesti je priznanje samostalnosti te prijem Republike Hrvatske u članstvo UN-a koje je bilo 22.05.1992. godine. Ulaskom Hrvatske u UN značilo je i prisustvo UN-a u Republici Hrvatskoj kroz različite oblike mirovnih misija te putem agencija kao što su UNICEF, Svjetska zdravstvena organizacija, UNDP, UNHCR te Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY), Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda (4).

Hrvatska je izabrana za nestalnu članicu Vijeća sigurnosti UN-a, a dvogodišnji mandat je počeo 1.1.2008. godine. Republika Hrvatska je također predsjedavala Ekonomskim i socijalnim vijećem 2002. godine. Kao dio UN-a Hrvatska sudjeluje u desetak mirovnih misija UN-a diljem svijeta.

Kao dio UN-a Hrvatska je ratificirala protokol iz Kyota 27.04.2007. godine te je postala 170. članica koja je potpisala ovaj dokument. Potpisivanjem ovog protokola Hrvatska se obvezala na smanjenje emisije stakleničkih plinova za 5% do 2012. godine (5).

Agencije Ujedinjenih naroda koje djeluju u Hrvatskoj su: Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF), Program UN-a za razvoj (UNDP), Agencija Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR), Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY), Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), Međunarodna organizacija za migracije (IOM) i Ured Svjetske banke (WB) (4).

3. Ujedinjeni narodi u Domovinskom ratu

U prosincu 1991. godine iznesen je prijedlog mirovne operacije UN-a javnosti. Navedeni prijedlog znan kao „Vanceov plan“ (prema američkom diplomatu Cyrus Vance koji je sudjelovao u izradi plana). Plan je bio prihvaćen od svih sudionika u sukobu.

Sukladno planu vojne snage i promatrači UN-a bili su raspoređeni u onim dijelovima Hrvatske gdje su Srbi činili većinu ili su bili značajna manjina što bi za posljedicu imalo

povećanje napetosti u zajednici koje dovode do sukoba. Sukladno planu Jugoslavenska narodna armija je trebala napustiti Hrvatsko područje. Plan je u potpunosti bio pod nadzorom mirovnih snaga UN-a (UNPRPFOR).

UN-om zaštićena područja obuhvaćala su tri regije koje su bile nadzirane od strane pobunjenih Srba (jug- sjeverna Dalmacija i istočna Lika; sjever – Kordun i Banovina; istok – Baranja i istočna Slavonija) te jednu regiju zapad (zapadna Slavonija) koja je bila pod nadzorom legalnih hrvatskih vlasti. Iako je Hrvatska bila nezadovoljna tim rješenjem, koje je značilo da se status zaštićenih područja neće mijenjati dok se ne pronade „sveobuhvatno političko rješenje jugoslavenske krize“, no ipak ga je prihvatila.

Plan je uvelike bio poremećen izbijanjem sukoba u Bosni i Hercegovini pa je došlo do razmještaja mirovnih snaga i povećanja ljudstva za potrebe mirovnih misija.

JNA se povukla iz Hrvatske 1992. godine što je ujedno značio i manevar za srpsku agresiju na Bosnu i Hercegovinu. Veliki problem nastao je u periodu kada se JNA povukla u BIH te započela ratne operacije dok je istovremeno UNPROFOR osiguravao područja u Hrvatskoj. Za srpsku agresiju UNPROFOR je bio jamstvo za sprječavanje napada hrvatske vojske.

Iako je UNPRPFOR doveo do prorjeđivanja ratnih sukoba nije uspio spriječiti dalekometne udare i granatiranja hrvatskih gradova. Također je nastavljeno i uništavanje domova hrvatskog stanovništva, vjerskih i kulturnih spomenika. U takvim situacijama se pokazalo da UNPRPFOR djeluje kao bespomoćni svjedok nasilja.

U Vaceovom planu zamisao je bila uspostava mjesne vlasti po načelu proporcionalne zastupljenosti nacionalnih skupina prije rata, no UNPROFOR je dozvolio, a time i pogriješio, što je priznao prihvaćanje zatečenih lokalnih vlasti. Također su nastali propusti u Krajini, što je za posljedicu imalo nastajanje vojnih postrojbi na području Krajine koje je UNPROFOR morao spriječiti.

Zaključno, UN predstavlja utvrdu za rješavanje mnogih pitanja, problema te teških situacija s kojima se suočava čovječanstvo. To podrazumijeva očuvanje okoliša (Kyoto sporazum), organizirana briga za djecu pogođenu nedaćama (UNICEF) i ostalim projektima. Unatoč propustima UN-ovih snaga koje su nastale tijekom Domovinskog rata, hvalevrijedna je inicijativa i pomoć koju je Republika Hrvatska dobila za vrijeme istog. Najveće priznanje za samostalnost i suverenost Republike Hrvatske je priznanje Ujedinjenih naroda 22.05.1992. čime je Hrvatska zaslužila ulogu aktivnog sudionika u rješavanju međunarodnih problema.

Literatura:

1. United Nations : Dostupno na : <http://www.un.org/>
2. Povelja Ujedinjenih naroda: Dostupno na:
<http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCEQFjAB&url=http%3A%2F%2Fpublic.mzos.hr%2Ffgs.axd%3Fid%3D16887&ei=3ov0U4ntAYSVPfzzgdAC&usg=AFQjCNFD9I8dArzy906j1-fBNrwnNiVqbQ&bvm=bv.73231344,d.ZWU>
3. Popis članica UN-a: Dostupno na: <http://www.un.org/en/members/index.shtml>
4. Hrvatsko društvo za Ujedinjene narode: Dostupno na: <http://www.una-croatia.org/subpages/id/31/>
5. Protokol iz Kyota: Dostupno na: http://hr.wikipedia.org/wiki/Protokol_iz_Kyota
6. Hrvatska enciklopedija: Dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15884>